

УДК 172.13:343.97

Поклад В.,

кандидат філософських наук, доцент,
Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е.О. Дідоренка
(м. Сєвєродонецьк, Україна)
e-mail: v.poklad@ukr.net

ORCID <http://orcid.org/0000-0003-2272-917X>

ГЕРОЇ ТА ЗЛОЧИНЦІ У ВОЄННОМУ КОНФЛІКТІ

Поклад В. Герої та злочинці у воєнному конфлікті.

Будь-який воєнний конфлікт сприяє проявленню істотних характеристик людини – позитивних або негативних, героїчних або злочинних. За традицією, зіставлення злочинних учинків з героїчними вважається неприпустимим через їх духовну протилежність. І злочини, і героїчні акти визначаються як такі на підставі їх порівняння з нормальною поведінкою (стандартної для більшості індивідів). Проте за певними характеристиками злочинна і героїчна поведінка мають чимало спільного.

По-перше, і злочин, і подвиг є фактом виходу особистості за межі нормативного порядку. Незрідка те, що колись уважалося злочином, пізніше оцінювалось як подвиг (Сократ, Дж. Бруно, Т. Кампанелла). І навпаки. Вихід за межі нормативного порядку передбачає наявність у індивіда особливих психологічних якостей (воля, рішучість в екстремальних умовах, здатність до ризику тощо). Війна як зосередження екстремальних умов стає найліпшим середовищем як для героїзму, так і для злочинності.

По-друге, героїв із злочинцями об'єднує нехтування такими загальними цінностями, як життя інших людей (інколи навіть своє власне), сім'я, власність. Війна створює можливість для легальної реалізації трансгресивних інтенцій індивідів. Та коли екстремальна ситуація воєнного конфлікту залишається позаду, певна кількість героїв воєнного часу реалізується в злочинах.

Сучасне суспільство не потребує героїв як носіїв зразково-агресивної поведінки. Такі герої – породження ієрархічного суспільства, традиційною практикою якого була війна. Загалом, усесвітньо-історичний процес може бути представлений як поступове звіль-

нення індивіда від впливу різних форм колективності з відповідним правовим закріпленням його свободи. А чим більше рівень самостійності особистості від влади колективу, тим менший рівень героїзму в суспільстві. Ціннішими стають особисті права і свободи, на протигагу збереження та зміцнення різних форм суспільності.

Будь-який воєнний конфлікт є проявом суспільного регресу як повернення до традиційних насильницьких практик архаїчного суспільства, із його культом війни і воєнних героїв. У сучасному суспільстві потрібна деконструкція розуміння героїзму, вироблення заходів управління трансгресивністю.

Ключові слова: герой, злочинець, девіація, трансгресивність, війна, загальнолюдські цінності.

Старовинне китайське прокляття «щоб ти жив в епоху змін» для науковців-суспільствознавців не є таким уже жахливим. Звичайно, існує деякий дискомфорт буття, більш-менш випробовуваний кожним ученим як фізичною та соціальною істотою. Але ситуація перманентного стресу для мислительних одиниць стає стимулом для творчого осмислення ситуації, для тренінгу з подолання суб'єктивності при аналізі того, що відбувається. Ми – учасники подій. Ми – жертви обставин. Але ми ще й літописці-аналітики, які нанизують очищені від власної суб'єктивності факти на шампури різних теоретичних конструкцій.

Цілком зрозуміло, що кримінологія не може бути винаятком. Будь-яка інтенсифікація соціальної динаміки впливає на якісні та кількісні показники злочинності. Навіть більше, коли ця інтенсифікація пов'язана з воєнним конфліктом. Адже війна сприяє прояву найістотніших характеристик людини, таких, які в мирний час знаходились у приглушеному стані. Як позитивних, так і негативних. Як лиходійних (злочинних), так і героїчних.

Зазвичай у кримінології під час характеристики злочинної поведінки порівнюють її з нормальною поведінкою. У результаті порівняння особистісних ознак злочинців і незлочинців утворюються певні типології щодо демографічних, соціально-економічних, психологічних та інших параметрів, які, як убачається, мають особливе криміногенне значення.

Зіставлення ж злочинних вчинків із героїчними вважається неприпустимим з огляду на їх духовні протилежності. Чи можна такий підхід розглядати як абсолютно доречний? Спробуємо розібратись.

Ще П. Сорокін звертав увагу на певний «курйоз», який «полягає в тому, що в той час як один розряд фактів соціального життя (злочин – покарання) звернув на себе виняткову увагу наукової думки, – інший розряд фактів, не менш важливих і які відіграють не меншу соціальну роль, майже зовсім ігнорується тою ж науковою думкою. Ми говоримо про «подвиги і нагороди» [1, с. 161]. Дійсно, представники наукової спільноти, не вагаючись, зможуть визначити наявність цілої низки окремих наук про злочини (кримінологія, соціологія злочинності, психологія злочинності), але зробити те ж саме щодо науки про подвиги буде вже нелегко...

По-перше, зауважимо, що в соціології не прийнято використання понять «герой» і «злочинець» через їх надмірний оцінний характер. У науці про суспільство є «позитивні девіанти» і «негативні девіанти». На їх співвідношення звертав увагу Е. Дюркгейм, проголошуючи: «щоб отримала можливість вираження індивідуальність ідеаліста, чії мрії випереджають час, треба, щоб існувала й можливість вираження індивідуальності злочинця, що стоїть нижче рівня сучасного йому суспільства. Одне немислимо без іншого» [2, с. 43].

Будь-який злочин є виходом за межі певного нормативного порядку (російською мовою «преступление», тобто вчинок, який «переступає» через якусь межу). Ми не можемо аналізувати злочинність без характеристики порядку, за межі якого вона виходить. У середині соціального порядку, як системи спонтанної підтримки зразків соціальних дій, співіснують три основні типи поведінки – нормальна (конформна), позитивно-девіантна (понаднормальна), негативно-девіантна (ненормальна). Соціальний порядок співіснує з правовим порядком – системою формального соціального контролю, що встановлюється та підтримується державою. У межах правового порядку поведінка кваліфікується як правомірна або

протиправна. Така бінарність поділу стимулює погляд (переважно серед юристів) про ототожнення правомірної та позитивної поведінки [див., напр.: 3]. Таке ототожнення не можна вважати коректним, адже історія знає чимало прикладів, коли вчинки людей, які випереджали свій час, сучасники кваліфікували як неправомірні і, навіть, злочинні (Сократ, Дж. Бруно, Кампанелла).

Співіснування в суспільстві соціального та правового порядку вимагає робити класифікацію людських учинків більш розгалуженою. Можна виділити, по-перше, понаднормальні правомірні акти поведінки, по-друге, понаднормальні неправомірні, по-третє, нормальні правомірні, по-четверте, нормальні неправомірні, по-п'яте, ненормальні правомірні, по-шосте, ненормальні неправомірні [4, с. 26–27].

Зіставлення крайніх позицій шкали соціологічно-юридичної класифікації людських учинків (понаднормальні правомірні та ненормальні неправомірні) іноді може привести до оригінальних результатів. Скажімо, індивіди з психопатичними ознаками значно ширше представлені, ніж серед населення загалом, як серед особливо небезпечних злочинців, так і серед людей, які здійснили акти вищого героїзму [5, с. 131]. Загалом, як уважає В. Дрьомін, «усі види правомірної активності людини тою чи іншою мірою можуть поєднуватися зі злочинними формами поведінки» [6, с. 89].

Для більшості людей убити людину – це щось ненормальне. Водночас умисне (цілеспрямоване) позбавлення життя інших людей може бути здійснено як маніяком-вбивцею, так і героєм-снайпером із часів Другої світової. Отже, виявляється, що за певними характеристиками герої та злочинці є ближчими один до одного, ніж до представників конформної більшості.

Хто такі герої? Вікіпедія подає таке визначення: герой – особа, яка проявляє вищу форму мужності, розв'язує суспільно значимі конфлікти; яка за свої досягнення чи якості розглядається як ідеал, приклад для наслідування. Герой береться за розв'язання зазвичай виняткових за своїми масштабами і труднощами завдань. Він бере на себе підвищені

обов'язки і більшу відповідальність, ніж люди, які керуються загальноприйнятими нормами поведінки [7]. Ще одна сутнісна характеристика героя – його здатність до рішучих дій в екстремальних умовах [8, с. 9].

Війна, як зосередження екстремальних умов, є найліпшим середовищем для героїзму. І в Античності, і в Середньовіччі саме війна стає тим соціальним явищем, де вмикається механізм героїчного [9, с. 50]. Та водночас «...поряд з реальним героїзмом ... відносно позитивною атрибутикою війни, грабежі і вбивства (як результат «розборок» серед своїх), середньовічні тортури і жорстокість до полонених, найперекрученіше сексуальне насильство стосовно населення (особливо – на чужій території), озброєний розбій і мародерство становлять невід'ємну частину будь-якої війни і належать не до одиничних, а до характерних явищ для будь-якої з армій, що воює, як тільки вона ступає на територію (особливо – у разі іншомовного) противника» [10]. Звичайно, можна зауважувати, що подвиги здійснюють одні особи, а злочини вчиняють інші, але історія надає багато прикладів перетину обсягів понять «герой» і «лиходій». Зокрема, 72 Герої Радянського Союзу років Другої світової війни в післявоєнний час були позбавлені високого звання за скоєння тяжких злочинів [11].

У визначенні «позитивно-девіантної особистості», яке надає російська вчена Е. Снімщикова, названо такі характеристики, як володіння інформаційною культурою, гнучкість мислення, висока працездатність, творчий підхід, готовність до ризику в умовах нестабільності і непередбачуваності, готовність до безперервного саморозвитку, самовиховання, переосмислення власного «Я» на якісно новому рівні [12, с. 13]. Але не менш вагомими є означені характеристики й для таких «негативно-девіантних особистостей», як, наприклад, професійні злочинці. Можливо, навіть більш вагомими, ніж для героїв Середньовіччя або війн Новітнього часу...

Ще наприкінці XIX ст. Габріель Тард писав: «немає нічого такого, що деморалізує більше, як війна та революція, оскільки вони збуджують пристрасті і приводять до безладу»

[13, с. 269], тобто до тієї самої екстремальної ситуації, що передбачає (стимулює?) рішучі дії.

Війна завжди призводить до масових афективних станів (гнів, лють, жах, жорстокість, ненависть), коли послаблюється самоконтроль, перебільшується важливість предмета хвилювання та зменшується значимість усіх інших цінностей (духовних, соціальних, вітальних) [14, с. 289]. Життя – найвища цінність сучасного суспільства. Безвідносно до того, про яку людину йдеться. Але для героя (як і для злочинця) не є цінністю не тільки життя інших, а й навіть своє. Не випадково сучасні війни стають переважно безконтактними, коли за допомогою сучасної воєнної техніки мінімізуються ситуації безпосередніх двобійв, «віч-на-віч», що можна вважати певним відлунням експансії до масової свідомості ідеології Всесвітньої Декларації прав людини.

Нехтують герої (як і злочинці) і такими загальними цінностями, як сім'я та власність. «Я хату покинул, пошел воевать, чтоб землю в Гренаде крестьянам отдать. Прощайте, родные! Прощайте, семья! «Гренада, Гренада, Гренада моя!» (М. Светлов). Та й щодо свободи і справедливості і в одних, і в інших існують досить специфічні уявлення.

Після Другої світової війни протягом тривалого часу відбувається інституалізація загальнолюдських цінностей. Вони стають дедалі все більше надбанням не лише гуманітарної еліти. Правда, це стосується переважно так званого цивілізованого світу. Воєнні ж конфлікти відбуваються здебільшого на його периферії, там, де людське життя не таке цінне.

У стабільному (невоєнному) суспільстві потреба в героях відсутня. Герой – породження екстремальних (ненормальних) ситуацій. Формула героїзму – трансгресивні схильності (здатність виходу за межі соціальних норм) особистості плюс екстремальна ситуація. Трансгресивні схильності при таманні й злочинцям. Єдине, що їх розрізняє – вісь «альтруїзм-егоїзм». Герой здатний віддати власне життя за його збереження в інших. Злочинець позбавляє життя іншого заради збереження власного існування. Можна сказати, що за опози-

цією «герої – лиходії (злочинці)» проглядається протиставлення ціннісної поведінки інстинктивній. Але якщо герой позбавляється можливості реалізувати свої трансгресивні інтенції так би мовити «легально», коли екстремальна ситуація (та ж війна) залишається позаду, він доволі часто реалізується в злочинах.

У сучасному суспільстві відбувається деконструкція поняття «героїзм». Патріотичне виховання молоді на історичних зразках героїчної поведінки не знаходить очікуваного відгуку. «Серед молоді зростає число тих, хто не визнає жодних кумирів. Як героїчні постаті молодь все частіше обирає поп-зірок, спортсменів, шоуменів», а «державні практики героїзації та суспільні розчарування ними в перехідний період значною мірою знецінили саме поняття «герой» [15, с. 109]. Навіть спроби героїзації учасників Революції гідності та воєнного конфлікту на сході країни сприймаються не завжди однозначно, викликаючи суспільну дискусію.

Сучасне суспільство не потребує героїв як носіїв зразково-агресивної поведінки. Такі герої – породження ієрархічного суспільства, традиційною (нормальною) практикою якого була війна. У багатьох державах давнини, зазначає Е. Крик, «панівною верствою були воїни, на першому місці стояли їхні ідеальні цінності і чесноти, і вони визначали весь громадський порядок, а також структуру функцій. Військовими були релігія, моральність, поезія, техніка» [16]. Життя архаїчної людини було підготовкою до гідної смерті, найвищим ступенем якої вважалася смерть героїчна, на полі бою. Епоха Середньовіччя посилила таку загальну ідеологічну настанову концепцією «вічного життя» після смерті. Земне життя окремої людини вважалася величиною, якою можна знехтувати.

Починаючи з Відродження і, особливо у Новий час, картина соціального світу все більше стає антропоцентричною. На перший план виходять Особистості та їх здатності йти життям і досягати успіхів усупереч будь-яким перешкодам. Епоха Модерну висуває на перший план особу бізнесмена, підприємця. У Постмодерні (сучасному інформаційному суспільстві) зразком для наслідування стають різного штибу

«креативники»: від гуру інформаційних технологій (Гейтс, Цукерберг, Джобс, Маск) і до зірок спорту та шоу-бізнесу.

Відновлення культу воєнного героїзму прослідковується в тоталітарних суспільствах ХХ ст. [17, с. 13], оскільки всі вони були спробами реанімації архаїчного суспільно-політичного порядку. Чим більшим є такий культ у сучасних суспільствах, тим більше підстав для висновку про певний регрес у еволюції таких соціумів.

Загалом, усесвітньо-історичний процес може бути представлений як поступове звільнення індивіда від впливу різних форм колективності з відповідним правовим закріпленням його свободи. А чим вище рівень самостійності особистості від влади колективу, тим менший рівень героїзму в суспільстві. Ціннішими стають особисті права і свободи, на противагу збереження та зміцнення різних форм суспільності. І проголошення в Конституції України життя людини найвищою соціальною цінністю та одночасна вимога віддати життя за Батьківщину створює в сучасній особистості когнітивний дисонанс.

Невизначеність, багатоваріантність, альтернативність, релятивізм є ознаками сучасного суспільства постмодерну. Відбувається конструювання ідентичності на підставі індивідуального вибору, а не традиційної аскріпції, а також фрагментація індивідуальної ідентичності, що змінюється в процесі життя, і від одного соціального оточення до іншого [18]. Навіть більше, якщо раніше герої радикально протиставлялися лиходіям (антигероям, злочинцям), то в наш час протилежні іпостасі особи співіснують усередині однієї особистості. Перезфразовуючи відомий афоризм англійського публіциста епохи Просвітництва С. Джонсона «патріотизм –останній притулок негідника», можна припустити, що героїзм незрідка стає притулком злочинця. І війна надає можливості для такої «самореалізації». Особливо така сучасна її форма як «гібридна війна», одним із ресурсів якої якраз і є криміналітет [19, с. 27]. У війні на Сході України ми бачимо приклади ледь не миттєвого (за історичними мірками) викриття кримінальної сутності осіб, яких спочатку проголошували героями. Як з

одного боку (незаконне збройне формування сепаратистів «Бетмен»), так і з іншого (батальйон «Горнадо»).

Будь-який військовий конфлікт є проявом суспільного регресу, поверненням до традиційних насильницьких практик архаїчного суспільства з його культом війни і військових героїв. У сучасному суспільстві потрібна деконструкція розуміння героїзму, вироблення заходів управління трансгресивністю. І в патріотичному вихованні треба перенести акцент із героя, який *віддає* своє життя (і *забирає* в інших – у ворогів), на особистість, яка *зберігає* як власне життя, так і життя інших людей. Саме такий підхід здатний вплинути на зменшення рівня насильства в соціумі і, потенційно, на обсяг злочинів проти особи.

Список використаних джерел:

1. Сорокин П. А. Преступление и кара, подвиг и награда: социологический этюд об основных формах общественного поведения и морали. Москва: Астрель, 2006. 618 с.
2. Дюркгейм Э. Норма и патология. *Социология преступности (Современные буржуазные теории)* : пер. с фр. Е. А. Самарской. Москва : «Прогресс», 1966. С. 39– 44.
3. Зотова Н. В., Сорокин П. А. О противоправном и позитивном поведении. *Юридическая наука*. 2017. № 1. С. 16– 20.
4. Поклад В. І., Звонко О. С. Соціологічні та психологічні аспекти кримінології : монографія /за заг. ред. О. М. Литвинова. Сєвєродонецьк : РВВ ЛДУВС імені Е. О. Дідорєнка, 2020. 202 с.
5. Гидденс Э. Социология. Москва : Эдиториал УРСС, 1999. 704 с.
6. Дремин В. Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества : монография. Одесса : Юрид. лит.-ра, 2009. 616 с.
7. Герой. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B9> (дата звернення: 25.02.2021).
8. Кривошекова Г. А. Герои и героизм в культурно-историческом бытии народов Европы и России : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 24.00.01 «Теория и история культуры». Тюменский гос. ун-т, Тюмень, 2003. 22 с.
9. Трофимова А. В. Общечеловеческая и историческая семантика подвига. *Вестник Томского государственного университета*. 2007. № 303. С. 49–50.

10. Решетников М. М. Психопатология героического прошлого и будущее поколения. *ArtOfWar*. URL: http://artofwar.ru/reshetnikow_m_m/text_0010.shtml (дата обращения: 25.02.2021).

11. Список лиц, лишенных звания Героя Советского Союза. *Википедия*. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BB%D0%B8%D1%86,%D0%BB%D0%B8%D1%88%D1%91%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D1%85_%D0%B7%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F_%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%8F_%D0%A1%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%A1%D0%BE%D1%8E%D0%B7%D0%B0 (дата обращения: 25.02.2021).

12. Снимщикова Э. В. Позитивные девиации как фактор прогрессивного развития личности в современном социуме : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 «Социальная философия». Краснодарский университет МВД России, Краснодар, 2012. 22 с.

13. Тард Г. Преступник и преступление. Сравнительная преступность. Преступления толпы / сост. и предисл. В. С. Овчинского. Москва : ИНФРА-М, 2004. VIII, 391 с.

14. Бачинин В. А. Основы социологии права и преступности. СПб : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2001. 306 с.

15. Волянюк О. Я. Героїчний дискурс: політологічний аналіз понять і концепцій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2015. Вип. 16. С. 105–112.

16. Крик Э. Преодоление идеализма. *Библиотека учебной и научной литературы*. URL: http://sbiblio.com/biblio/archive/krik_preo/03.aspx (дата обращения: 25.02.2021).

17. Вершинина Т. С., Баранская Л. Т. Психологический феномен героического поведения: психоаналитический подход. *Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Психология*. 2012. № 19. С. 12– 19.

18. Постмодерн (Postmodernity). *Экономика. Социология. Менеджмент*. URL: <http://ecsocman.hse.ru/text/19279184.html> (дата обращения: 25.02.2021).

19. Чаплик М. Участь криміналітету в гібридній війні: погляд крізь призму українських реалій. *Український соціологічний журнал*. 2019. Вип. 21. С. 25– 36.

Поклад В. Герои и преступники в военном конфликте.

Любой военный конфликт способствует проявлению существенных характеристик человека – положительных или отрицательных, героических или преступных. По традиции сопоставление преступных поступков с героическими считается недопустимым в силу их духовной противоположности. И преступления, и героические акты рассматриваются на основании их сравнения с нормальным поведением (стандартом для большинства индивидов). Однако по определенным характеристикам преступное и героическое поведение имеют много общего.

Во-первых, и преступление, и подвиг являются фактом выхода личности за пределы нормативного порядка. Нередко то, что когда-то считалось преступлением, позже оценивалось как подвиг (Сократ, Дж. Бруно, Т. Кампанелла). И наоборот. Выход за пределы нормативного порядка предполагает наличие у индивида особых психологических качеств (воля, решительность в экстремальных условиях, способность к риску и т.д.). Война, как сосредоточение экстремальных условий, становится лучшей средой как для героизма, так и для преступности.

Во-вторых, героев с преступниками объединяет пренебрежение такими общими ценностями, как жизнь других людей (иногда даже своя собственная), семья, собственность. Война создает возможность для легальной реализации трансгрессивных интенций индивидов. И когда экстремальная ситуация военного конфликта остается позади, некоторая часть героев военного времени реализуется в преступлениях.

Современное общество не нуждается в героях как носителях образцово-агрессивного поведения. Такие герои – порождение иерархического общества, традиционной практикой которого была война. Вообще всемирно-исторический процесс может быть представлен как постепенное освобождение индивида от влияния различных форм коллективности с соответствующим правовым закреплением его свободы. А чем больше уровень самостоятельности личности от власти коллектива, тем меньше уровень героизма в обществе. Ценнее становятся личные права и свободы, в противоположность сохранению и укреплению различных форм общности.

Любой военный конфликт является проявлением общественного регресса, возвращением к традиционным насильственным практикам архаического общества с его культом войны и военных героев. В современном обществе нужна деконструкция понимания героизма, выработка мер управления трансгрессивностью.

Ключевые слова: герой, преступник, девиация, трансгрессивность, война, общечеловеческие ценности.

Poklad V. Heroes and criminals in a military conflict.

Any military conflict contributes to the manifestation of the essential characteristics of a person - positive or negative, heroic or criminal. According to tradition, the comparison of criminal acts with heroic ones is considered unacceptable due to their spiritual opposite. Both crimes and heroic acts are considered on the basis of their comparison with normal behavior (standard for most individuals). However, according to certain characteristics, criminal and heroic behavior have much in common.

First, both a crime and a heroic deed are a fact of the personality going beyond the limits of the normative order. Often what was once considered a crime was later assessed as a feat (Socrates, J. Bruno, T. Campanella). And vice versa. Transcendence the normative order presupposes that the individual has special psychological qualities (will, decisiveness in extreme conditions, the ability to take risks, etc.). War, as a concentration of extreme conditions, becomes the best environment for both heroism and crime.

Secondly, heroes and criminals are united by a disregard for such common values as the lives of other people (sometimes even their own), family, property. War creates an opportunity for the legal implementation of the transgressive intentions of individuals. And when the extreme situation of a military conflict is left behind, some of the wartime heroes are realized in crimes.

Modern society does not need heroes as carriers of exemplary aggressive behavior. Such heroes are the product of a hierarchical society, the traditional practice of which has been war. In general, the world-historical process can be presented as the gradual liberation of the individual from the influence of various forms of collectivity with the corresponding legal confirmation of his freedom. The more a level of independence of the individual from the power of the collective, the less a level of heroism in society. Personal rights and freedoms become more valuable, as opposed to preserving and strengthening various forms of society.

Any military conflict is a manifestation of social regression, as a return to the traditional violent practices of an archaic society, with its cult of war and military heroes. In modern society, we need a deconstruction of the understanding of heroism, the development of measures for managing transgression.

Key words: hero, criminal, deviation, transgression, war, human values.